

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Μιχάλης Μοδινός, Χρυσή Ακτή, εκδόσεις «Καστανιώτη», Αθήνα 2005

Περιβαλλοντολόγος και γεωγράφος ο Μιχάλης Μοδινός, ιδρυτής και εκδότης της «Νέας Οικολογίας» (1984-1997), συγγραφέας πολυάριθμων θεωρητικών έργων γύρω από την αναπτυξιακή διαδικασία και την οικολογική προβληματική με γεωγραφική, περιηγητική και λογοτεχνική ματιά, επιστρέφει με ένα μυθιστόρημα τη Χρυσή Ακτή. Πρόκειται για μια σημαντική συμβολή στον προβληματισμό και τα προβλήματα του σύγχρονου σκεπτόμενου ανθρώπου, που συνθλίβεται ανάμεσα στις συμπληγάδες του ορθολογισμού και της τάξης ενώ η βαθύτερη φύση του επαναστατεί. Ένα μυθιστόρημα για τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στις κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις.

Η Μεσόγειος, η ανάπτυξη και η υπανάπτυξη, ο βορράς και ο νότος, η φύση, οι χωματερές σκουπιδιών και ανθρώπων, το Νταρφούρ, το Ισλάμ, ο εθελοντισμός, η Ευρώπη και η Αφρική, η απορρύθμιση και πολλές άλλες έννοιες προσεγγίζονται λογοτεχνικά στο μυθιστόρημα, σε μια προσπάθεια του ήρωα να απελευθερωθεί από το χρυσό κλουβί του.

Φυγή, αναζήτηση, εγκατάλειψη ή αλλαγή τόπου; Ο κεντρικός ήρωας αφήνει οικογένεια, καριέρα, σπίτι και μια ασφαλή ζωή στο κέντρο της Ευρώπης για ν' αναζητήσει την περιπέτεια στην αντίπερα όχθη. Στο κλασικό αυτό μοτίβο της φυγής ο συγγραφέας αναζητεί τα κινούν αίτια της αποσάθρωσης των κοινωνικών σχέσεων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης: απομυθοποίηση της εργασίας, δυσφήμιση της έννοιας της προόδου, επιτάχυνση ανταλλαγών, πολλαπλασιασμός επιλογών. Ο ευρωπαϊκός ορθολογισμός συγκρούεται με την «υπάνάπτυξη» και ο ήρωας του βιβλίου δείχνει να μετεωρίζεται μεταξύ των τόπων, να καταναλώνει τον γεωγραφικό χώρο, να ταλανίζεται μέχρι να βρει την κάθαρση εκεί όπου λιγότερο την περίμενε. Η κυκλικότητα του αφηγηματικού χρόνου τον οδηγεί στις απαρχές και τα αρχέτυπα της ανθρώπινης περιπέτειας, εκεί όπου ίσως η ζωή μπορεί να γίνει τέχνη.

Το μυθιστόρημα αυτό του Μιχάλη Μοδινού μπορεί — μετά από τις ποικίλες

δοκιμιακές εξερευνήσεις του – να διαβαστεί ως αμιγές ταξιδιωτικό χρονικό αλλά και ως μια παρθένα ματιά στο μεταλλασσόμενο οικουμενικό τοπίο. Κυρίως όμως μπορεί να διαβαστεί ως μυθιστόρημα για την Ευρώπη. Ο ήρωας, αναπτυξιακός εμπειρογνώμονας της Κοινότητας απομυθοποιεί την ίδια την ουσία της δουλειάς του, γνωρίζοντας από πρώτο χέρι τις αποτυχίες του δυτικού αναπτυξιακού μοντέλου και την αδυναμία μετεμφύτευσής του στα άλλα γεωγραφικά μήκη και πλάτη του πλανήτη. Αναρωτιέται για τον θρίαμβο των αγορών, την κυριαρχία της ανταγωνιστικότητας, την αναποτελεσματικότητα του κράτους-πρόνοιας. Η σταδιακή αυτή μετάλλαξη έρχεται να «δέσει» με την αποσάθρωση των οικογενειακών του συντεταγμένων και την φθορά της συζυγικής ζωής – το μακέλεμα των αισθήσεων από την καθημερινή εμπειρία.

Εντούτοις, η φυγή έχει πρωτίστως να κάνει με την λατρεία της περιπέτειας. Ο ήρωας θ'αναζητήσει στο μεσογειακό Νότο την απωλεσθείσα αθωότητα, επιχειρώντας να κάνει τη ζωή του μυθιστόρημα. Επιχειρεί να φτιάξει ξανά την ιστορία του επαναστατώντας όχι ενάντια στην καταπίεση αλλά στην πλήξη. Εντούτοις, η πολλαπλότητα των επιλογών, θ' αποδειχθεί φενάκη. Οι τόποι έχουν αλλοιωθεί, η φύση διαβρωθεί, ο μεγάλος έρωτας αποδεικνύεται γι' άλλη μια φορά ανέφικτος. Η πραγματική ιστορία έχει ήδη γραφτεί και η αναζήτηση της Χρυσής Ακτής δεν είναι παρά η επιστροφή στην απαρχή της ανθρώπινης περιπέτειας, εκεί όπου ο ήρωας πρωτοσυνάντησε τους αντίποδες της ευρωπαϊκής πραγματικότητας.

Με διαρκή φλας-μπακ, με κοφτή και ρέουσα γλώσσα και μ' ένα διαρκή διάλογο με τη λογοτεχνία και την ιστορία της, το κοσμοπολίτικο αυτό μυθιστόρημα είναι, ταυτόχρονα, ένα δοκίμιο για την παγκοσμιοποίηση και τις διαρκώς μεταβαλλόμενες συντεταγμένες των καιρών μας. Ο συγγραφέας ανατέμνει τις κοινωνικές σχέσεις με χιούμορ και απροσδόκητη ευαισθησία, αιφνιδιάζοντας με τις ανατροπές στα εσωτερικά τοπία των ηρώων του. Εντέλει πάντως, μένει η γλυκιά γεύση του αυτοπροσδιορισμού και της προσωπικής ελευθερίας. Οι πρωταγωνιστές διαβάζουν τους οiwονούς και η κάθαρση επέρχεται.

Στο μυθιστόρημα αναδεικνύονται τα κοινωνικά και προσωπικά αδιέξοδα για έναν κατά τα άλλα ευνοημένο άνθρωπο, ο οποίος συνθλίβεται στα γρανάζια της γραφειοκρατίας της οποίας όμως αποτελεί μέρος, ενώ θίγονται, επίσης, πολλά ζητήματα που η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έφερε στο προσκήνιο. Όπως οι σχέσεις πλουσίων και φτωχών χωρών, η σχέση ανάπτυξης-υπανάπτυξης, καθώς και τα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Η φυγή του ήρωα από το επίκεντρο των εξελίξεων και το προσκήνιο, παραπέμπει ευθέως στην τρωτότητα της ανθρώπινης φύσης και την έμφυτη ροπή της προς την επιστροφή στις ρίζες.

Χριστίνα Θεοχάρη*

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Η Δρ. Χριστίνα Θεοχάρη είναι Περιβαλλοντολόγος - Πολιτικός Μηχανικός.